

УДК 332.3:338.48:004(477)

Кушнірук Т. М.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри садово-паркового господарства,
геодезії та землеустрою,*

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: kuschniruk81@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3983-6070

Петрище О. І.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри садово-паркового господарства,
геодезії та землеустрою,*

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: petrictche@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9802-8006

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація

У статті визначено, що накопичення матеріалу про земельні ресурси в Україні відбувається по-різному й зосереджується в установах, які проводять дослідження стану землекористування відповідно до своєї спрямованості. У масштабі країни масово збирається земельна інформація недостовірною, що унеможливує створення ефективної інформаційної системи. І навіть наявність порядку ведення державного земельного кадастру не вирішує проблему з отриманням достовірної та актуальної інформації.

Інформаційна система землекористування в Україні представлена системою ведення державного земельного кадастру, тобто земельна інформаційна система прямо пов'язана із земельним кадастром. Якщо не будемо використовувати дані інформаційної системи земельного кадастру, то жодна з функцій управління землекористуванням не буде здійснена, тому що інформація, яка визначається комплексом земельно-кадастрових даних, не відповідатиме даним щодо використання земель.

ДЗК України сьогодні має значну кількість проблем, а саме: невизначеність правового статусу земельно-кадастрових відомостей і порядку ведення кадастру, недостатня достовірність і повнота земельно-кадастрової інформації.

Інформаційне забезпечення сфери сільського господарства сприяє веденню збалансованого землекористування, величезне значення у сфері сільського господарства має інформація, так як вона є базою проведення аналізу наявного середовища землекористування, який має відповідати критеріям раціональної та екологічної безпеки. Також ми можемо зарахувати її визначення екологічної придатності земель до вирощування тих чи інших сільськогосподарських культур, розроблення сіво-змін землеробства.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, землекористування, земельні ресурси, Державний земельний кадастр, земельно-кадастрова інформація, земельно-інформаційна система.

Вступ. Сучасна земельно-інформаційна система використання земельних ресурсів є базою даних, які містять показники, що показують стан землекористування в підсистемі різної спрямованості. Є сучасні інформаційні технології, що дають змогу виконати достовірний аналіз відповідної земельно-кадастрової інформації. Показники земельно-інформаційної системи залежать від різних аспектів управління земельними ресурсами, тому що саме прийняття рішень в управлінні сільським господарством є багатограним.

Земельні ресурси за стрімкого зростання ринкової економіки у світі є не тільки важливим природним ресурсом, а й головним засобом виробництва сільського господарства. Земля ефективно експлуатується однією з головних ланок економіки – сільськогосподарським виробництвом. Майже 60,3% земельного фонду України становлять землі сільськогосподарського призначення, з них сільськогосподарські угіддя становлять 41,6 млн га, у тому числі рілля – 32,5, перелоги – 0,4, багаторічні насадження – 0,9, сіножаті – 2,4, пасовища – 5,5 млн га (за даними Держгеокадастру), що забезпечує інтенсивне залучення земель у сільськогосподарський обіг.

Еколого-економічні проблеми, які нині є в Україні, значно впливають на розвиток нашої країни. У такий непростий час, коли людство виснажує та неправильно використовує природні ресурси, стоїть актуальне питання щодо їх відновлення. Це стосується й використання земельних ресурсів в сільському господарстві, призвело до виникнення низки проблем у землекористуванні сільськими землями. Тому єдиним виходом із цієї ситуації є трансформація земельних відносин України з ефективними механізмами реформування, які будуть стосуватися ринку земель.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних підходів щодо розвитку інформаційного забезпечення системи управління збалансованим сільськогосподарським землекористуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроба держави в аграрній сфері прискорити приватизацію землі та майна є не дуже привабливою, що призвело до руйнування сільськогосподарського виробництва, скорочення площ сільськогосподарських угідь, які використовуються в сільськогосподарських землях. Структура аграрного виробництва подрібнилася. Заблокувався ринок приватних сільськогосподарських угідь, що зумовило посилення тенденції створення нераціональних за розмірами землекористувань. Землі для вирощування сільськогосподарської продукції використовують не власники, а орендарі, що призвело до виснажування ґрунтів [9].

Потрібно проводити еколого-економічне обґрунтування перерозподілу земельних ресурсів в Україні за допомогою відповідних загальнодержавних і регіональних прогнозних розробок. Неправильна практика реформ поглибила екологічну незбалансованість земельного фонду, призвела до зниження ефективності використання й охорони земель і спричинила зниження природної родючості земель. Застосування великої кількості матеріально-технічних ресурсів для обробки земель, подекуди відсутність необхідних засобів землеробства, застосування нераціональної системи землеробства призвело до збільшення деградаційних процесів земель.

Прикладом цього є водна й вітрова ерозії, цим чинникам постійно піддаються 6 млн га земель, а площа земель, пошкоджених водною ерозією, становить близько 13,3 млн га, у тому числі 10,6 млн га орних земель. Щорічні втрати продукції землеробства тільки від ерозії перевищують 8–10 млн т зернових. Частка ріллі (78,9%) у структурі сільськогосподарських угідь показує високий ступінь розораності земель.

Загалом земля розглядається як фізичний об'єкт, якому притаманні певні просторові характеристики. Характеристики інформації про земельні ресурси є підґрунтям для прийняття рішень стосовно управління територіями. Інформаційна система землекористування допомагає здійснювати екологічну й економічну оцінку користування землями сільськогосподарського призначення, що сприяє вирішенню проблем, які виникають при управлінні земельним фондом України та використанні його.

Землі сільськогосподарського призначення займають чи не найголовніше місце, адже мають таку важливу характеристику, як ґрунтовий покрив, від якого залежить придатність земель до використання в сільському господарстві. У сільському господарстві земля є головним засобом виробництва. Унікальна властивість землі – родючість. Відомо, що родючість ґрунтів показує стан земель, що характеризується її різними показниками, які отримують у ході агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення. Ще одним із найпоширеніших напрямів оцінювання земель сільськогосподарського призначення є оцінювання фінансових результатів їх використання, тобто отримання чистого прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції.

Для збереження, накопичення та своєчасного оновлення інформації про стан земельних ресурсів, характер їх використання застосовують інформаційні системи (бази даних), які містять таку інформацію. За сучасного розвитку людства й технічного прогресу для отримання й акумулювання такої інформації використовують комп'ютерні програми з метою побудови інформаційної системи, де зберігається інформація, у цьому випадку інформація про земельні ресурси, що необхідна для проведення аналітичної роботи та прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень, розроблення планів і прогнозів щодо раціоналізації використання й охорони земель. Такий державний банк даних про кількісний і якісний стан земель у нашій країні є складовою частиною Державного земельного кадастру (далі – ДЗК) [7].

Інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами в Україні має свої проблеми: застарілі підходи й технологічні прийоми, які не відповідають сучасності; земельно-кадастрова інформація й використання її систем у сучасному земельно-кадастровому обліку України є суперечливим; нагромадження недостовірної та несумісної земельно-кадастрової інформації; усі дані земельно-кадастрового обліку мають статистичний характер; в автоматизованій системі ДЗК дані про облік земель не відображаються.

Нині поняття «управління земельними ресурсами» в науковій і практичній діяльності в зарубіжних країнах розуміють як процес визначення, запису й застосування інформації про власність, використання й оцінювання земель, що забезпечує здійснення політики у сфері землевпорядкування [3].

Функції управління земельними ресурсами здійснюються через земельно-кадастрове забезпечення управління земельним фондом; прогнозування та планування використання земельних ресурсів та охорони земель; організацію раціонального використання й охорони земель у проєктах землеустрою [5; 6].

Особливого значення в згаданому контексті набуває земельно-кадастрова інформація, адже вона є базою здійснення всіх вищезгаданих процесів.

Формування інформаційної системи земельних ресурсів здійснюється на основі проведення землевпорядних робіт, що охоплює матеріали про землі, те, як вони розподіляються між землевласниками й землекористувачами, також орендарями земельних ділянок; індексні кадастрові карти кадастрових кварталів, зон, адміністративно-територіальних одиниць; зведені дані якісного обліку земель; інформацію щодо бонітування ґрунтів і різних видів оцінювання земель [4; 6].

Земельно-інформаційна системи землекористування впливає на розвиток земельного законодавства, а також здійснення державної політики у сфері управління, раціонального використання й охорони земель, розвиток геоінформаційних систем, а також зарубіжних кадастрових систем. У свою чергу, інформаційна система

впливає на земельні відносини в Україні й склад самої системи. Процес здійснення землекористування залежить від економічної ефективності використання земельних ресурсів, екологічного та кількісного стану земельних ресурсів (рис. 1).

Рис. 1. Інформаційний розвиток системи землекористування

В Україні стан використання земельних ресурсів загалом прямо залежить від відносин, а також земельних перетворень, що відбулися під час земельної реформи.

Висновки. Сучасна інформаційна система землекористування є нездатною та не може повною мірою забезпечити процес обліку земель відповідною земельно-кадастровою інформацією. Підходи й технологічні прийоми, що використовуються, є дискусійними через їх застарілість, невідповідність вимогам ринкових відносин, сучасним уявленням про інформаційні системи тощо.

Земельно-кадастрова інформація є інформаційною основою для оцінювання землекористування, ведення ДЗК та відіграє важливу роль у збалансованому розвитку земельних відносин в Україні. Ця інформація використовується в земельних відносинах при плануванні землекористування й охорони земель, оцінюванні сільсько-господарської діяльності, здійсненні цивільно-правових угод, пов'язаних із землею, визначенні розмірів земельного податку, організації заходів щодо раціонального використання й управління земельними ресурсами. Також земельно-кадастрові дані широко використовуються при вирішенні питань прогнозування розвитку населених пунктів, забезпечення комплексного розвитку соціальної, інженерно-транспортної та природоохоронної інфраструктури, планування й забудови територій, обґрунтування політики оподаткування й визначення вартості землі, контролю за раціональним використанням земельних ресурсів [1; 2].

Система земельно-кадастрової інформації є сукупністю взаємопов'язаних елементів (організаційно-правових, технологічних, економічних, методичних заходів), що формують інформаційний простір, представлений певними характеристиками земельного фонду (правове положення, кількісний і якісний стан, економічна цінність земель) [8].

Отже, земельна інформація є засобом ефективного управління земельними ресурсами. Ефективне управління земельними ресурсами досягається веденням ДЗК, адже він нерозривно пов'язаний із даними про використання земельних ресурсів.

Дані земельного кадастру мають велике значення для організації та раціонального використання земель, адже в інформаційній системі земельного кадастру є інформація про кількісний і якісний облік земель, бонітування ґрунтів та економічну оцінку землі. Інформація про земельні ділянки в земельному кадастрі відображається даними про місце розташування, розміри й межі земельних ділянок, права на власність чи користування, дані бонітування ґрунтів і грошової оцінки, охорону й захисні зони, сервітути, обмеження й обтяження у використанні, функціональне використання та цільове призначення земельних ділянок. Однак на сьогоdnішньому етапі розвитку земельних відносин ДЗК України має невизначений правовий статус земельно-кадастрових відомостей і порядок його ведення, повнота земельно-кадастрової інформації не достатня. Сама система ведення ДЗК в Україні має значні труднощі, а то й певні правові порушення.

Список використаних джерел

1. Кушнірук Т.М., Ясінецька І. А., Додурич В.В. Інституційне забезпечення формування землекористування в новоутворених територіальних громадах. *Таврійський науковий вісник. Серія «Сільськогосподарські науки»*. 2022. Вип. 123. С. 76–81.
2. Марковський Д. Кадастровий абсурд: виробничий брак чи спланована диверсія? *Дзеркало тижня*. 2013. № 6. URL: <http://gazeta.dt.ua/privatizatsiia/kadaastroviy-absurd-virobnichiy-brak-chi-splanovana-diversiia.html>.
3. Нестеренко Г.Б. Сучасний стан і перспективи розвитку земельно-кадастрових робіт в Україні. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau_ekon/2010_6/pdf/6_32.pdf.
4. Питання функціонування територіальних органів Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру : Постанова Кабінетів Міністрів України від 16 листопада 2020 року № 1118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-2020-%D0%BF#Text>.
5. Питання функціонування територіальних органів Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2021 № 301. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-funkcionuvannya-teritorialnih-organiv-derzhavnoyis50421>.
6. Сербіна Р.А. Управління земельними ресурсами в умовах реформування земельного ринку. URL: http://esteticeamente.ru/Portal/Chem_Biol/Tavni/2009_66/66_39.pdf.
7. Сидоренко І.І. Раціональний підхід до використання земельних ресурсів в Чернігівській області. *Чернігівський науковий часопис*. 2011. № 1 (1). С. 36–41.
8. Сохнич С.А. Стан і проблеми створення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_biol/Vldau/APK/2010_1/files/10ssslcc.pdf.
9. Шкуратов О.І. Організаційно-правовий механізм забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного виробництва. *Агроекологічний журнал*. 2012. № 1. С. 10–14.

Kushniruk T. M.

*Candidate of Agricultural Sciences,
Associate Professor at the Department of Horticulture, Geodesy and Land Management Department,
Higher educational institution "Podillia State University"
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: kushniruk81@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3983-6070*

Petryshche O. I.

*Candidate of Agricultural Sciences,
Associate Professor at the Department of Horticulture, Geodesy and Land Management Department,
Higher educational institution "Podillia State University"
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
E-mail: petrictche@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9802-8006*

**ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF INFORMATION SUPPORT
FOR AGRICULTURAL LAND USE IN UKRAINE****Abstract**

It was determined that the accumulation of material on land resources in Ukraine occurs in different ways and is concentrated in institutions that conduct research on the state of land use in accordance with their focus. On a country-wide scale, land information is collected in large quantities and is unreliable, which makes it impossible to create an effective information system. And even the presence of a procedure for maintaining the state land cadastre does not solve the problem of obtaining reliable and up-to-date information.

The land use information system in Ukraine is represented by the state land cadastre management system. That is, the land information system is directly related to the land cadastre. If we do not use the data of the land cadastre information system, then none of the land use management functions will be implemented, because the information determined by the complex of land and cadastral data will not correspond to data on land use.

The State Land Registry of Ukraine today has a significant number of problems, including: uncertainty of the legal status of land cadastre information and the procedure for maintaining the cadastre, insufficient reliability and completeness of land cadastre information.

Information support for the agricultural sector contributes to balanced land use, information is of great importance in the agricultural sector; as it is the basis for analyzing the existing land use environment, which must meet the criteria of rational and environmental safety, we can also include determining the ecological suitability of lands for growing certain crops, developing crop rotations for agriculture.

Key words: *information support, land use, land resources, State Land Cadastre, land cadastre information, land information system.*

References

1. Kushniruk, T.M., Yasinetska, I.A., & Dodurych, V.V. (2022). Instytutsiine zabezpechennia formuvannia zemlekorystuvannia v novoutvorenykh terytorialnykh hromadakh [Institutional support for the formation of land use in newly formed territorial communities]. *Tavriiskiyi naukovyi visnyk – Taurian Scientific Bulletin*, iss 123. pp. 76–81 [in Ukrainian].
2. Markovskiy, D. (2013). Kadastryi absurd: vyrobnychiy brak chy splanovana dyversii? [Cadastral absurdity: production shortage or planned diversion?]. *Dzerkalo tyzhnia*, iss 6. Retrieved from: <http://gazeta.dt.ua/privatizatsiia/kadastryi-absurd-vyrobnychiy-brak-chi-splanovana-diversiia.html> [in Ukrainian].
3. Nesterenko, H.B. Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku zemelno-kadastrykh robot v Ukraini [Current state and prospects for the development of land cadastral works in Ukraine]. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhneu_ekon/2010_6/pdf/6_32.pdf [in Ukrainian].
4. Pytannia funktsionuvannia terytorialnykh orhaniv Derzhavnoi sluzhby z pytan heodezii, kartohrafii ta kadastru: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 lystopada 2020 roku No 1118 [Issues of the functioning of territorial bodies of the State Service for Geodesy, Cartography and Cadastre: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 16, 2020 № 1118]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
5. Pytannia funktsionuvannia terytorialnykh orhaniv Derzhavnoi sluzhby z pytan heodezii, kartohrafii ta kadastru. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 kvitnia 2021 № 301 [Issues of the functioning of territorial bodies of the State Service for Geodesy, Cartography and Cadastre. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 5, 2021 № 301]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-funkcionuvannya-teritorialnih-organiv-derzhavnoyis50421> [in Ukrainian].
6. Serbina, R.A. Upravlinnia zemelnymi resursamy v umovakh reformuvannia zemelnogo rynku [Land resources management in the context of land market reform]. Retrieved from: http://esteticamente.ru/Portal/Chem_Biol/Tavnu/2009_66/66_39.pdf [in Ukrainian].
7. Sydorenko, I.I. (2011). Ratsionalnyi pidkhid do vykorystannia zemelnykh resursiv v Chernihivskii oblasti [Rational approach to the use of land resources in Chernihiv region]. *Chernihivskiyi naukovyi chasopys – Chernihiv scientific journal*, iss 1 (1). pp. 36–41 [in Ukrainian].
8. Sokhnych, S.A. Stan i problemy stvorennia avtomatyzovanoi systemy vedennia derzhavnoho zemelnogo kadastru [State and problems of creating an automated system for maintaining the state land cadastre]. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_biol/Vldau/APK/2010_1/files/10ssslcc.pdf [in Ukrainian].
9. Shkuratov, O.I. (2012). Őrganizatsiino-pravovyi mekhanizm zabezpechennia ekoloho-ekonomichnoi bezpeky aharnoho vyrobnytstva [Organizational and legal mechanism for ensuring the ecological and economic safety of agricultural production]. *Ahroekologichnyi zhurnal- Agroecological journal*, iss. 1. pp. 10–14 [in Ukrainian].